

Zápis z obhajoby disertační práce

Student: Jiří Januška
Studijní program: Filologie
Studijní obor: Obecná lingvistika
Název práce: „Porovnávání středoevropských jazyků: za horizont strukturních rysů a lexikálních přejímek“
Jazyk práce: čeština
Jazyk obhajoby: čeština
Školitel: doc. PhDr. Zdeněk Starý, CSc.
Oponenti: Sándor János Tóth, PhD.
Stefan Michael Newerkla, Prof.
Datum obhajoby: 29. 6. 2017
Místo obhajoby: UK FF, nám. Jana Palacha 2, Praha 1, místnost 419/A
Předseda komise: doc. PhDr. Jiří Nekvapil, CSc.

10:31 Předseda komise doc. PhDr. Jiří Nekvapil, CSc., zahájil obhajobu, představil sebe a přítomné členy komise a přítomné oponenty. Přítomným pak představil studenta.

10:32 Student Mgr. Jiří Januška seznámil přítomné s tezemi své disertační práce. Představil strukturu práce, její cíle a lingvistické koncepty, z nichž při psaní práce vycházel. Uvedl klíčový pojem své práce i tradiční koncepcie středoevropského areálu (*středoevropský*) *jazykový svaz*. Představil i další klíčové pojmy práce z oblasti kontaktové lingvistiky, areálové lingvistiky a lingvistické typologie a jejich postavení v práci. Student uvedl, ve kterých oblastech je běžné středoevropské jazyky porovnávat a usouvztažňovat: oblast lexikálních přejímek, oblast kalků,

oblast frazeologie a oblast dalších společných jazykových rysů. Dosud byla podle studenta věnována pozornost zejména oblasti lexikálních přejímek, případně určitým obecným společným rysům těchto jazyků. Ve své práci se rozhodl překročit tradiční zaměření na oblast lexikální a oblast obecných struktur a rovněž překročit dosavadní tendenci srovnávat středoevropské jazyky jako bezvýjimečný celek. Ve svém výzkumu se proto zaměřil na oblast idiomatičnosti a provedl experiment zaměřený na zpracování událostí se zmíněním nebo nezmíněním dosažení koncového bodu. V tomto experimentu vycházel z prací prof. Barbary Mertins, provedených na různých jazycích včetně slovenštiny. Student ve shodě s designem experimentu prof. Mertins nasbíral vlastní data pro maďarštinu a porovnal s ní typologicky odlišnou slovenštinu. Výsledky ukázaly, že maďarština se od slovenštiny v tomto jevu neliší.

10:48 Předseda komise doc. PhDr. Jiří Nekvapil, CSc., přečetl vyjádření nepřítomného školitele doc. PhDr. Zdeňka Starého, CSc. Seznámil přítomné stručně s pozitivním hodnocením studentova studia a jeho disertační práce. Školitel ve svém vyjádření nepoložil studentovi žádné otázky.

10:49 Oponent Sándor János Tóth, PhD., seznámil přítomné s hlavními body svého posudku. Ocenil velmi podrobné představení konceptu středoevropského jazykového areálu, systematickou práci s literaturou, koherenci textu i samotný experiment, který tvoří závěrečnou část práce. Svůj posudek uzavřel tím, že doporučuje předloženou disertační práci k obhajobě.

Položil studentovi tyto otázky:

Jak vymezovat jazykový areál v užším a širším slova smyslu? Mělo by zúžení areálu vliv na míru podobnosti jazyků?

Jde v případě slovenštiny a maďarštiny a výsledků, k nimž student došel, o totožný jazykový obraz světa? Mohou tyto jazykové strategie souviset i s etnolingvistickými styčnými body obou jazyků?

Jaké limity organizovaného pracovního týmu pro podobné výzkumy student shledává?

Které další konstrukce by se v případě slovenštiny a maďarštiny daly kromě pohybových událostí porovnávat?

10:51 Předseda komise doc. PhDr. Jiří Nekvapil, CSc., přečetl posudek nepřítomného oponenta Stefana Michaela Newerkly. Oponent uvedl, že student prokázal dobrou práci s literaturou, ocenil hloubku zpracování tématu, autorovo kritické myšlení, sebereflexi. Uvedl, že student představil přehled tématu tak podrobně, jak to ještě nikdo před ním neudělal. Svůj posudek uzavřel tím, že doporučuje předloženou disertační práci k obhajobě.

Položil otázky:

Jaký je studentův vlastní postoj k pojmu jazykový areál? K tomuto uvedl oponent vlastní úvahu o limitech a rizicích pojmu jazykovém areálu jakožto jakéhokoli jazykového kontaktu.

Není zkoumání pouze dvou jazyků trivializací pojmu jazykový svaz?

10:56 Student nejprve upozornil, že formální nedostatky, jež mu byly vytýkány, upravil v rámci errat. Doplnil, že v popisu výsledků experimentu uváděl odpovědi i se všemi jazykovými nedostatky v projevu respondentů. Uvedl, že počet respondentů experimentu by se do budoucna měl rozšířit.

10:58 Student reagoval na posudky oponentů a jejich položené otázky:

Student zmínil, že je třeba rozlišovat genetickou a geografickou příbuznost/blízkost jazyků. Uvedl, že v lingvistickém výzkumu jde vždy zkoumat jen předem vymezené vlastnosti jazyků.

Student uvedl, že vycházel z konceptu, že mluvčí jednotlivých jazyků zaměřují v určitých jazycích pozornost na různé jevy. To souvisí s gramatikalizovanými kategoriemi v daném jazyce. V tomto smyslu tedy student shledává souvislost jazyka a myšlení, neklade si ovšem za cíl je nyní vymežit.

Student uvedl, že pracovní tým je limitován znalostmi jazyků jednotlivých výzkumníků, jednotlivými designy výzkumů a rozdílnou odbornou orientací odborníků. Uvedl, že by bylo vhodné budovat kontaktní síť a sdílet data.

Student zmínil, že porovnání mezi slovenštinou a maďarštinou by si zasloužilo mnoho témat, explicitně uvedl oblast valence, fungování infinitivních konstrukcí, spojovacích konstrukcí a částic.

Student uvedl, že pojmy jazykového areálu či svazu jsou významné, ale na úrovni konkrétní analýzy preferuje zaměřit se na konkrétní rysy konkrétních jazyků, komparaci zúžit a nepokoušet se zkoumat jazykové kategorie jako takové, ale spíše konkrétní jazykové jevy. Právě zkoumání

jednotlivostí pak může budovat síť mezi jazyky a demonstrovat souvislosti mezi jazyky v rámci mikroareálu.

Student uvedl, že analýza omezená na pouhé dva jazyky je skutečně parciální a že může tradiční pojem jazykového areálu/svazu narušovat.

11:17 Oponenti se vyjádřili k vystoupení studenta ve smyslu, že jsou s odpověďmi spokojeni.

11:18 Předseda komise zahájil diskusi.

V následné diskusi vystoupili:

Viktor Elšík, PhD., se dotázal, jaké jsou možnosti sledování diachronního vývoje, případně i dialektových souvislostí u jazykové konstrukce vyjadřující zpracování událostí s ne/vyjádřením koncového bodu. Doplnil, že by snad bylo možné sledovat diachronní vývoj právě s ohledem na detailní areálové rozložení.

Student uvedl, že by navrhovaným způsobem šlo diachronní vývoj sledovat a že by to bylo třeba ověřit experimentem.

Marián Sloboda, Ph.D., se dotázal na původ respondentů. Dále se dotázal, zda může být v experimentu vnímání respondentů ovlivněno i řazením jednotlivých videí za sebou.

Student zmínil, že další respondenty by rád získal z jiných nářečních podoblastí.

K řazení videí student doplnil, že ve výzkumu dodržoval pravidla řazení kritických a kontrolních položek a vysvětlil, že rozdíly mezi designem experimentu prof. Mertins provedeného na slovenštině a designem jeho experimentu jsou jen zdánlivé, dány členěním playlistu videí.

Doc. PhDr. Petr Zemánek, CSc., upozornil na potřebu citlivě odlišovat kvalitativní a kvantitativní zpracování dat a výsledky, které z obou typů přístupů plynou.

Martin Beneš, PhD., reagoval na dotaz Mariána Slobody, Ph.D., a doplnil, že v experimentech tohoto typu se opravdu potvrzuje, že řazení videí nemá na výsledky signifikantní vliv a uvedl příklad ruštiny. M. Sloboda zmínil, že vliv mohou mít i kulturní odlišnosti ve vnímání objektů ve videu. Doc. PhDr. Petr Zemánek, CSc., uvedl, že by různá řazení považoval za různé designy výzkumů.

Oponent Sándor János Tóth, PhD., doplnil, že za hlavní přínos práce považuje pilotní experiment a že by bylo vhodné experiment provádět i na dalších jevech.

Marián Sloboda, Ph.D., doplnil, že jazykový svaz může korespondovat s určitým typem organizace společnosti, podobně jako situace diglosie, a z tohoto důvodu může být zachování pojmu jazykového svazu důležité. Uvedl, že doktorand zdůrazňuje hranici mezi gramatikou a lexikem, ale popis pohybu objektů ve videích nebo i zmíněné kolokace jsou spíše záležitostmi jazykové pragmatiky; kolokace se zjišťují z textů určitých žánrů a z určitých komunikačních situací, a tak je i obtížné v tomto porovnávat jazyky jako takové mezi sebou. Student souhlasil, že pragmatické hledisko je podstatné, ale jsou značná omezení pro možnosti jeho kvalitního zohledňování.

Doc. PhDr. Jiří Nekvapil, CSc., doplnil, že při takovém zapojení pragmatického hlediska by se v návaznosti na práci J. V. Neustupného dal odlišovat jazykový a řečový svaz.

11:38 Předseda komise ukončil samotnou obhajobu a komise zahájila neveřejné zasedání o klasifikaci obhajoby disertační práce.

Předseda komise seznámil studenta a přítomné s výsledkem obhajoby: Obhajoba disertační práce byla klasifikována jako prospěl.

Zapisovatel: Mgr. Hana Prokšová